

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 778

מסכת ביצה כ"א - כ"ז ♦ חלה ג', ב' - ג', ז'

בס"ד, כ' ניסן תשע"ד

השבוע בגליון

- ♦ החלפת בלוני גז ביום טוב
- ♦ "הלכה ואין מורים כן" - למי?
- ♦ חלוקת יין בליל הסדר
- ♦ ניקוב החבית ביום טוב

- ♦ שימוש בסבון אסלה בשבת קדש
- ♦ הולדת ריח במים
- ♦ הכנת פטל בשבת
- ♦ בישול פחות מכזית ביום טוב

דבר העורך

חצי חצי

דברים נאים ובעלי תוכן, שמענו מתלמידי חכם אשר רוח בו, להגל חג הפסח, והרי הם לפניכם.

ההתחלה היתה קשה, אפילו מתישה.

ככפר קטן, אי שם, בפאתי מדינה שאיש אינו זוכר את שמה, החלו לבעבע בקרבו שאיפות כבירות להוכיח לעיני כל את כושר יצירתו.

בעודו פעוט בן ארבע, היתה אמו מציגה לגאווה את כלי העץ הקטנים שפיסל באמנות מעוררת השתאות, ומעודדת אותו להמשיך בדרכו. למען האמת הוא לא היה זקוק לעידוד. היה זה כל עולמו ואת מירב מאמציו ואת מיטב כשרונותיו השקיע בפיטוח תחביבו.

חלפו שנים. ידיו האמונות ייצרו כל דבר שרק היה מעלה בדמיונו. לבקשת ראש הכפר הוא צייר בית כפרי על קיר חלק, עיטרו בעשבי פרא, יונים מקננות וארובה מעלת עשן, ועל דלת הבית הציב שלט: "מוזיאון - הכניסה חפשית".

לאחר שתיירים אחדים חבטו את ראשם כהוגן בקיר הציוור, ראש הכפר הציב שומר מיוחד, שהתריע בתיירים הסקרנים, רגע לפני שביקשו להניח את ידם על הידית המצויירת ולהרכין את ראשם כדי לעבור תחת הפתח הנמוך המצוייר.

שמעו של האומן המופלא התפשט והלך, ולא רחקו הימים עד שקיבל הצעה מאת מוזיאון מפורסם לאמנות בעיר הגדולה, להציג בו את אחת מיצירותיו. **לשם** כך התיישב מיוזענו ליצור יצירה חדשה, שלא היתה כמותה. רטט של התרגשות חלף באצבעותיו, שריריו וחושיו נדרכו ונמתחו, במאמץ עליון שהציב לעצמו לייצר את הדבר הטוב ביותר שנעשה אי פעם על ידי בן אנוש.

חמשה חודשים וארבעה ימים ארכה המלאכה.

דף כג/א משום דקא מוליד ריחא

שימוש בסבון אסלה בשבת קדש

בימים עברו היו שמשי בתי הכנסיות נוטלים שמן שפיגונר"ד, שריחו הטוב הפך לשם דבר, ומוהלים אותו במים שבקערה המיועדים לנטילת ידי הכהנים לפני עלייתם לדוכן, והיה השמן נספג בידיהם ומפיץ את ריחו הענוג, בעת שנשאו את ידיהם לברך את העם. מדובר בקהילות שונות בחו"ל, אשר בהן, כידוע, נוהגים הכהנים לברך את העם בשלשת הרגלים בלבד, וככל הנראה, מחמת חיבוב המצווה הנדירה, נהגו כך לייקרה ולכבדה.

הולדת ריח במים: מנהג זה עורר פולמוס עז בין הפוסקים. הט"ז והמגן אברהם (סימן תקי"א) פסקו להורות, כי בשבת או ביום טוב אסור למהול שמן זה במים, שהרי בסוגייתנו אנו למדים על תקנת חכמים שאין לְבַשֵּׁם בגדים בשבת, משום "דקא מוליד ריחא" - בתקופת התלמוד נהגו להניח את הבגדים על בשמים שהונחו על גחלים, כדי להספיג את ריחם בבגדים, וחכמים אסרו זאת, משום ש"המוליד דבר חדש, קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה" - רש"י (ד"ה דקא מוליד ריחא, ויש מהאחרונים שביארו, משום שדומה למלאכת מכה בפטיש שמתקן את הדבר, ראה שולחן עצי שיטים לבעל מרכבת המשנה). מכאן, שגם הולדת ריח במים - אסורה. הט"ז אף הוסיף לאסור מנהג זה, גם אם הוכנו המים והשמן בערב שבת, שכן, רחיצת ידי הכהנים במים אלה, מולידה ריח בידיהם!

הכנת פטל בשבת: קריאת פסקם מעוררת שאלה מיידית; הן איש אינו מונע עצמו מהכנת פטל בשבת, אף על פי שמהילת התרכיז במים מולידה בהם ריח. כיצד מותר הדבר? ובכן, הכל מודים כי לא אסרו חכמים את הדבר כאשר הפעולה אינה מכוונת ליצירת ריח, והמוהל פטל במים, או בזק תבלין על מאכל, אינו מתכוון להטמיע בהם ריח, כי אם טעם. ברם, מהילת שמן השפיגונר"ד במים נועדה לריח, והדבר אסור.

כה שיטתם של הט"ז והמגן אברהם.

על דבריהם חלק בתוקף החכם צבי (שו"ת, סימן צ"ב) הסובר, כי לעולם לא אסרו חכמים להוליד ריח בדברי מאכל, הן אם הם מיועדים לאכילה והן אם לאו, ולפיכך פסק כי הקהילות שרווח בהן מנהג זה רשאיות להמשיך ולהחזיק בו.

סברה נאה כתב המשנה ברורה להתיר את הדבר, כי מהילת שמן במים אינה מפיקה את הריח מן השמן ומטמיעתו במים, אלא השמן בעצמו ממשיך להפיץ את ריחו, ומהילתו במים מפזרת

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל
ב"ר מאיר צבי ז"ל
נלב"ע כ"ב בניסן תשע"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בתו וחתנו
יוסף (רמי) וזוג' מלכה קליין בני ברק

צעילוי נשמת

מרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ה בניסן תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - ארה"ב

צעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י לידיה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

אותו על פני ידיים רבות... (סימן קכ"ח ס"ק ג', אך לא הכריע כיצד לנהוג להלכה, אם כי בסימן תקי"ד ס"ק כ"ח סתם את הדין לאיסור).

ומכאן לסבון הנמצא באסלה.

לדעת המגן אברהם והט"ז אסור להוליך ריח במים. האם לשיטתם חובה, איפוא, להסיר את הסבון מפיץ הריח מערב שבת, כדי שבהורדת המים בשבת לא יטמיע הסבון את ריחו בתוך המים? ובכן, רבני זמנינו מצדדים להקל בדבר, זאת, לאור חוות דעתם של מומחים, כי הריח המופץ באוויר אינו מחמת ריח שנטמע במים, אלא עם הורדת מי האסלה נשטף הסבון ושכבתו העליונה נמסה ונחשפת שכבה חדשה המפיצה את ריחה באוויר. אמנם מעט ריח נטמע במים, אך זה אין בכוחו כדי לבשם את האוויר, מה גם שעיקר כוונתנו בהדחת המים על הסבון היא להפיץ ריח באוויר (אורחות שבת, פרק ט"ו סעיף ס"ה בהערה).

יצוין, כי אם ייצרו סבון שיפיץ ריח על ידי ספיגתו במים, כמובן יהיה הדבר אסור [כפי סתם המשנה ברורה להלכה]. זאת, ועוד: כל האמור הוא בסבון נוטל צבע. בסבונים בעלי צבע קיימת בעייה נוספת של "צובע", שהמים נצבעים מן הסבון.

דף כה/א לאכול ממנה כזית צלי

בישול פחות מכזית ביום טוב

בעיצומה של מסכת ביצה, מן הראוי להתוודע לדיון חשוב שהתפתח בין הפוסקים לגבי בישול ביום טוב.

אנו למדים הלוך ושנה, כי ביום טוב מותר לבשל לצורך "אוכל נפש". סוגיות גדולות ושלמות דנות אם מותר לבשל כמות גדולה מעבר לנדרש ביום טוב. למדנו כי מותר להרבות בשיעורים, וכי מותר לבשל כמויות אוכל גדולות - אם יבוא אורח.

ומה לגבי הכמות הקטנה ביותר שמותר לבשל? האם ביום טוב מותר לבשל כמות כל שהיא, מזערית ככל שתהא, או שמא יש שיעור מינימאלי לבישול ביום טוב.

אין לבשל כמות מזערית: ובכן, מתברר כי לדעת חלק מן האחרונים, אין לבשל כמות מזערית ביום טוב, אלא זו הנחשבת שיעור חשוב לאכילה הנה, בעל אבני נזר (שו"ת או"ח סימן תי"ג) זצ"ל מבאר, מדוע את שתי הלחם הקרבים בחג השבועות, אין אופים ביום טוב כי אם בערב יום טוב - הואיל ושתי הלחם מחולקים בין כהנים רבים לאכילה, אין כל כהן אוכל שיעור כזית מהם, ולפיכך אסור להכניס ביום טוב! [ע"ש שלכן אין צריך להגיע לסברה של "משולחן גבוה קזכו", ולכן לעיל, כא"א, לא הביאו הוכחה מדויקת].

האבני נזר מגדיל לחדש, כי גם אם בעת אפיית שתי הלחם מתכוונים לחלק ממנו כזית שלם לכל כהן, עדיין לא יואיל הדבר, שכן, שתי הלחם נאפים לצורך קרבן, ומצד מצוות הקרבת הקרבן אין צורך שכל כהן יאכל ממנו כזית. מפני כך כבר אין האפייה נחשבת כמלאכה המיועדת להאכלה חשובה!

לאור דברים אלה הוא מסיק, כי אפילו כמות גדולה אין לבשל ביום טוב, אם מיועדת היא לחלוקה בין אנשים רבים, שכל אחד מהם לא יזכה לאכול ממנה כזית! את חידושו העצום הוא למד מן הפסוק (שמות, יב/טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". פסוק זה הוא המקור להיתר עשיית מלאכת אוכל נפש ביום טוב, והפסוק מצוין, כי כל נפש עבודה מבושלת המאכל תזכה לאכול אכילה הגונה. מה טעם הדבר? לפי שהיתר עשיית מלאכות אוכל נפש מבוסס על מצוות שמחת יום טוב, ומאחר שאין אדם שמח בכמות זעומה, אין כל עילה להתיר לעשות מלאכה עבורו [לפיכך גם "מתוך" לא יועיל, לדעת בעלי התוספות, שצריך שיהיה צורך קצת].

כדעתו נוקט גם בעל תורת חסד (שו"ת, סימן כ"ה אות ג'), המצטט את משנתנו שמשלונה משמע כן. במשנתנו נאמר: "לא ישחט, אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי". דהיינו, אין לשחוט בהמה בשלהי יום טוב, אלא אם כן יספיק לאכול ממנה עוד בטרם יפוג החג. מכך שהמשנה ציינה, כי עליו להספיק לאכול כזית מן הבהמה, משמע, כי אם יהא בידו שיעור פחות מכך, אין הוא רשאי לשחוט את הבהמה.

ברם, רבים מן הפוסקים האחרונים הרימו קולמוסם בתמיהה רבתי על החידוש שלא נשמע כמוהו עד לתקופתם, ביניהם הגאון רבי מאיר מיכל, נינו של רבי אברהם אחי הגר"א (בספר שו"ת המאיר לעולם סימן כ"א) המתפלל, וכי מי שברשותו ציפור קטנה, שגדלה פחות משיעור כזית, אינו רשאי לשחטה ביום טוב? וכי שמענו מאבותינו כי ביום טוב אסור להכניס לתנור בצק ששיעורו פחות מכזית?

לפיכך הוא קובע: "ואנכי על משמתי אעמדה" להכריז כי אין הדברים נכונים. את הראייה מן הפסוק "הוא לבדו יאכל לכם", הוא דוחה בכך, שהן גם עבור צרכים נוספים, מלבד אכילה, ביום טוב הותרו מלאכות המוגדרות "מלאכת אוכל נפש" [ראה מאמרים בגליונות 390, 391], כגון, חימום הבית וכדומה, והתורה נקטה כאן בלשון אכילה לדוגמה בעלמא ולא כציווי שיש ללמוד ממנו הגבלות. רק כאשר התורה מצווה לאכול, כגון, מצה בפסח וכדומה, אזי שיעור האכילה הוא כזית, אך כאשר התורה מתירה עשיית מלאכת "אוכל נפש" ביום טוב, הותר הדבר בכל שיעור, לפי שהתנאי היחיד הוא, ש"מלאכת אוכל נפש" תעשה עבור צורך השווה לכל נפש.

הוא הסתגר בחדר עבודתו מאחורי וילונות מוגפים, כדי שאיש לא יחשוף את מלאכתו בטרם השלמתה, וימים כלילות היה עובד לבדו, ללא עוזרים, כדי להשלים את יצירתו.

פעם אחת התגנבה אשתו לבית המלאכה, סקרנותה לא נתנה לה מנוח, וכמעט שנמלטה משם בחוסר נשימה. מולה ניצב סוס חי, בעל רעמה סבוכה, רגליים אציליות ומבט זועם, שעמד להתפרץ לעברה. אלמלי היתה מכירה בכישוריו המיוחדים של בעלה, לא היתה מעלה על דעתה, כי לפניו בול עץ.

הובלת סוס העץ מן הכפר אל העיר הגדולה, היתה משימה בפני עצמה. ארגז מיוחד, ההולם את מידותיו של הסוס, נבנה כדי להובילו, ולא נחה דעתו של האומן, עד אשר ריפדו את דפנות הארגז במיני משי וצמר, כדי שלא ישרט ולא ידהה ולא ישתפף הצבע החום-בוהק של יצירתו האהובה.

הגיע היום הגדול. **יצירת** המופת הוצבה במרכז אולם הכניסה. צידו האחד של חבל עבה נכרך סביב צוואר הסוס וצידו השני חוזק בכבלי ברזל אל יתד פלדה שנועץ בקרקע. עם שחר התיישב האומן בפנית החדר, נגרש ונפעם, מצפה להתבונן מן הצד במבקרים הרבים הצפויים להתאסף סביב יצירתו, ולצפות בפניהם המשתאות נוכח יצירת האומנות.

אפס המבקר הראשון, אב צעיר עם שני ילדים, הפשיל את וילון הכניסה, אחז בשני ילדיו והולכים נמרצות במהירות סביבות הסוס, פנימה, אל יתר אנגי המוזיאון. תגובות המבקרים הנוספים נחלקו לשניים. יש מהם שהביטו בסוס בשיעמום-מה, ובעיני חלק מהם הבלתי ניצוץ של הפתעה. איש לא התקרב לבחון את הסוס, אף אדם לא רכן כדי לבדוק אם גם פנים נחיריו נצבעו בצבע החום, ואף ילד לא ניסה להכניס את ידו בין שיניו הצחורות של הסוס.

האנזבה היתה מרה, קשה ומתסכלת. **באישון** ליל שב האומן אל המוזיאון, ולאחר שהתחנן בפני השומר כי יאות להכניסו אל המוזיאון, עמד מידוענו ליד סוסו האהוב, ליטף את גבו ושח בינו לבין עצמו, כי זה הדבר הנכון לעשותו. סכין חדה כתער נשלפה מכיס מקטורו, ובעוד עיניו נוטפות דמעות, פילס חריץ דק באמצע הסוס. החריץ נעמיק והלך תחת סכיננו, עד אשר הסוס נחצה לשניים! עתה עמדו שני חלקי הסוס במרחק מה זה מזה, כך שניכר היה כי שני חלקים המה.

הוא לא שב לביתו. אחוז ציפיה רוטטת המתין בפנינתו.

השחר עלה. **קרני** שמש צהובות האירו את שני פלחי הסוס ופילחו את לבו. נפשו לא היתה מסוגלת לקבל את שראו עיניו. הסוס האהוב חצוי לשניים.

לא חלפו שעות רבות ואת רגשות העצב דחקו והניסו תחושות גאוה וסיפוק שמעולם לא חווה. אנשים מכל הגילים פערו עיניים בצורות שונות, התכופפו, רכנו, הביטו, מיששו, סקרו, בדקו, סובבו, השמיעו קריאות התפעלות, הלכו וחזרו מלאים התרגשות וכראשונה.

יצירת מופת, סיכמו הכל. **אותן** עיניים שאך אתמול חלפו ליד אותו הסוס ולא הנידו לעברו פעף, אותן רגליים שאך אמש צעדו סמוך ליצירתו הפלא, ולא הסבו את עקביהן לעברו - עתה היו הומות ורוגשות כיונים סביב מלאכת האומנות שנגלתה לפנייהם.

פלא, הלא כן?! **כלל** וכלל לא. כך הוא טבע האדם. בתחילה היתה יצירת האומנות טובה מיד, ומימית מיד, עד כי נראית היתה כסוס רגיל... עתה, לכשנחצתה לשניים, הבחינו מיד כי יצירה היא ולא סוס "רגיל". **למען** האמת, אותו אדם המסוגל להתפעל עד אין קץ מבול עץ שפוסל לצורת סוס, מדוע זה אינו עומד

השכם והערב ליד האחו, כדי להביט בסוסים צוהלים, המסוגלים לבטשו ברגליהם ולהעלות קצף בנחיריהם? **ההרגל**. אין תשובה אחרת. פעם דלקו המון אנשים נשים וטף אחרי המכונת הראשונה שנגלתה לעיניהם, והיום אנשים סותמים את אפם בחלוף לידם מכונת מעלת עשן. ההרגל.

★ ★ ★

כאשר יצאו אבותינו ממצרים, ממ"ט שערי טומאה, בקע להם הקדוש ברוך הוא את הים, כדי שיעברו בתוכו בחרבה.

דרכים רבות למקום להציל את אהוביו. הן יכול היה להקפיד את ים סוף, או לייבשו כליל, או לזמן להם צי ענק של אוניות שיובילם בבטחה, או... אך הקדוש ברוך הוא קרע את הים.

בשעה שעברו בני ישראל בתוך הים, הוענקה להם הדמיונות נדירה להתפעל מן הבריאה. את הים ראו הכל כבר לפני כן, אך ההתפעלות נמוגה ונעלמה מגיל צעיר. עתה, נחצה הים לפנייהם לשניים. מחזה מדהים. הם פסעו בתוך הים, משני עבריהם חומות אדירות של מים והבינו אל נכון "מה רבו מעשיך ה'". הבריאה עצמה מוכיחה על קיומו של הבורא, מציאותו וגדלותו.

תכונה זו הושרשה והוטבעה בחיי אומתנו, שאין להניח להרגל להכהות את החושים ולמתן את הרגשות.

בכל בוקר קמים יהודים ברחבי העולם, ומודים לקדוש ברוך הוא על שנתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. הם מברכים על אותם תרגולים, בני בניהם של התרגולים שנבראו בבריאת העולם, ששכלם להבחין בין יום ובין לילה ניתן להם לפני אלפי שנים, ובכל זאת, כל יום מחדש, להתפעל, להתרגש, להודות ולברך.

על אחת כמה וכמה, כאשר יהודים לומדים את התורה הקדושה, אופפת אותם בכל יום תחושת התחדשות והתרגשות, על אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה, 24 שעות ביממה מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

מדוע, איפוא, קבעה סוגייתנו כי אין לשחוט בהמה לקראת מוצאי יום טוב, אם לא יהא סיפק לאכול ממנה כזית ביום טוב? אחרונים רבים מבארים, כי אם נותר זמן מועט כל כך, עד שאפילו כזית לא יספיק לאכול ממנה ביום טוב, נראה הוא כמערים ועושה מלאכה ביום טוב לצורך יום חול (כ"כ בספר ביצחק יקרא ח"א סימן כ"ח ובשו"ת בית שערים או"ח ס"ס רנ"ד, ובפתיחי שערים בסוגיא לעל כא/ב).

דף כח/א אין משחזין את הסכין ביום טוב

החלפת בלוני גז ביום טוב

בבקריו של יום טוב גילתה עקרת בית לחרדתה כי בלון הגז אזל. על אתר התבקש בעל הבית לסור אל המחסן, לשלוף את בלון הגז החלופי, ולחברו אל מערכת הגז של ביתם, למען תבשל את מאכלי החג.

לבקשתה הצנועה נלווים דיונים הלכתיים רבים, ביניהם, כיצד יש להגדיר את פעולת הרכבת בלון גז ביחס למלאכות שנאסרו ביום טוב, האם פעולה זו היא "בונה", או "מכה בפטיש". במאמר שלפנינו לא נדון אם פעולה זו אסורה מן התורה או מדרבנן ומה טיבו של האיסור, אלא נתחיל את הדיון לאחר הנחה כי פעולה זו אסורה, והשאלה בה נתמקד היא: האם ביום טוב מותר לעשותה לצורך "אוכל נפש".

בסוגייתנו נחלקו רבי יהודה וחכמים לגבי "מכשירי אוכל נפש".

כידוע, ביום טוב מותר לעשות מלאכות לצורך הכנת מאכלים. ברם, יש מלאכות העוסקות בהכנת המאכל ויש מלאכות מקדימות, בשלב הראשוני של הכנת האוכל, למשל, להשחזי סכין כדי לשחוט בהמה. מלאכות אלו מוגדרות "מכשירי אוכל נפש", הן אינן עוסקות באכילה עצמה אלא בתיקונה והכנתה.

רבי יהודה סובר, כי גם מלאכות אלו מותרות ביום טוב, ולפיכך הורה כי מותר להשחזי את הסכין ביום טוב, אם אי אפשר היה לעשות זאת מערב החג, כגון, שלא ידע שחוד הסכין כהה, או שהיה טרוד ביותר ולא הספיק להשחזיו.

בהיתרו של רבי יהודה יש מגבלות ותנאים אחדים, ולהלכה נחלקו הפוסקים באלה אופנים הלכה כרבי יהודה, והאם על הלכה זו נאמר הכלל "הלכה ואין מורים כן", כלומר, אף על פי שהלכה כמותו, אין מורים כן הלכה למעשה - ראה בהרחבה במאמר הבא.

הכל מסכימים, כי היתרו של רבי יהודה מתייחס לגבי **תיקון** כלי לצורך אוכל נפש [אם לא היתה אפשרות לתקנו מערב יום טוב], אך **עשיית** כלי לצורך אוכל נפש, אינה מותרת כלל ועיקר, גם לשיטת רבי יהודה (ראה טור, סוף סימן תק"ט ובמשנה ברורה בפתיחה לסימן הנ"ל ובשעה"צ שם ס"ק א').

עלינו לברר, איפוא, אם הברגת בלון הגז למקומו נחשבת "תיקון קטן", המותר לפי ההלכה לעשותו ביום טוב לצורך אוכל נפש (ראה שולחן ערוך שם סעיף ב'), או שמא היא נחשבת "תיקון גדול", שלגביו נחלקו הפוסקים, אם הוא מותר (ראה שו"ע שם סעי' א' ובביה"ל ד"ה אותו), ואולי הדבר נחשב כעשיית כלי גמור, שאין חולקים כי היא אסורה.

הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א, אשר נשאל על אודות הנושא (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' פ'), מציין את מחלוקת הפוסקים לגבי הגדרת האיסור בפעולת הברגה בחזקה, כאשר בדעת המברג להותיר את ההברגה על כנה למשך שבועות, ואין בדעתו לחזור ולפתחה בקביעות. המגן אברהם סובר, כי פעולה זו אסורה (מובא בשער הציון סימן תק"ט ס"ק י"ב), והמשנה ברורה מצדד להחמיר כדעתו (שעה"צ שם). משכך, יתכן שהברגת בלון הגז, שנועדה לשבועות אחדים, יש בה איסור תורה לדעת המגן אברהם ולא הותרה פעולה זו עבור מכשירי "אוכל נפש", מפני ש"תיקון גדול" היא.

לסיום הוא מציין, כי בשעת דוחק גמור, ששמחת יום טוב תתבטל, מותר לעשות הדבר על ידי נכרי בלבד [אולם, ראה מש"כ בשמירת שבת כהלכתה פ"ג סעי' י"א ובהערה שם בשם הגר"ש אויערבאך צ"ל, ובפסקי תשובות סי' תקי"ד אות ט"ו שהביא את המצדדים להקל בדבר].

דף כח/ב הלכה ואין מורין כן

"הלכה ואין מורים כן" - למי?

בגמרתנו אנו מתוודעים למושג ההלכתי "הלכה ואין מורים כן". אף על פי שהוכרעה הלכה בנושא מסויים, אין לפרסם זאת לציבור. כך נאמר בסוגייתנו, כי אף על פי שאם התברר ביום טוב כי הסכין פגום, מותר לחדדו על גבי העץ - אך אין לפרסם הלכה זו, כדי שלא יטעו ההמון וישחזו סכין במשחזת ברזל.

למי כן מותר לגלותה, האם אסור לגלות הלכה זו לאיש? אם כן, כיצד היא נכתבה בגמרא? האם אנו נוהגים שלא כשורה בפרסום הלכה זו בגליון זה? נפתח במעשה.

חלוקת יין בליל הסדר: בשנים עברו נהגו במקומות מסויימים לסור בליל הסדר אל ביתו של מוכר היין ולטיול יין לארבעה כוסות. מעשה אירע במוכר יין שבערב החג הורה למשרתו לנקב את חביות היין, כדי

ליצור פתח למציגת היין בחג, שהרי אין לנקב את החבית בחג. אמנם, ניקוב החבית נועד לצורך אוכל נפש, אך הוא מוגדר כ"מכשירי אוכל נפש", עליהם נפסק כי מותר לעשותם אך "הלכה ואין מורים כן".

ניקוב החבית ביום טוב: לבסוף שכח המשרת לנקב את החביות, ובהגיע ליל הסדר שוד ושבר. אין יין לקיום מצוות ארבעה כוסות. המרא דאתרא, בקהילת סעראזיניץ בה אירע המעשה, פסק להיתיר, אף על פי שנפסק להלכה כי מי ששכח בערב יום טוב לעשות מלאכת מכשירי אוכל נפש אינו רשאי לעשותה ביום טוב, מכל מקום, הן הסוחר לא שכח והורה למשרתו לעשות כן, ולפיכך הוא רשאי לנהוג כן ביום טוב.

על פסקו זה קמו עוררין: הן "הלכה ואין מורים כן"! כיצד הורה הרב הלכה שביום טוב מותר לעשות מלאכת מכשירי אוכל נפש?

הדברים הובאו לפני המהרש"ם (דעת תורה או"ח תק"ט סעיף ג') ואחת השאלות שבהן הוא נדרש לדון היא, אם "הלכה ואין מורים כן" רק לרבים, שאין לפסוק הלכה זו בפני רבים, אך ליחיד הבא לשאול דבר הלכה אין להמנע מלשטוח בפניו את ההלכה המתירה, או שמא גם ליחיד אין לפסוק הלכה זו. הכרעתו היא כי "הלכה ואין מורים כן גם ליחיד" [אולם ראה בערוך השולחן שם סעיף ב', שכתב שליחיד מותר]. לכאורה, איפוא, רב העיירה שהתיר לסוחר היין לנקב את החביות בליל הסדר, נהג שלא כהוגן, שהרי גם ליחיד, הלכה ואין מורים כן.

המהרש"ם מהפך רבות בדבר, ובמהלך דבריו הוא מעלה סברה נאה, כלהלן. יש להבדיל בין הבא לשאול מה ההלכה - לאדם זה אסור להורות להיות, לבין אדם היודע את הדין אך נזקק לברר בו פרטים מסויימים. סוחר היין ידע כי ביום טוב מותר לעשות מלאכות מכשירי אוכל נפש מסויימים, וכל שהתחבט בו הוא, אם מאחר שהיה יכול לעשות זאת מערב יום טוב, נאסר לו הדבר ביום טוב, או שמא מאחר שהורה למשרתו לעשות כן וסמך עליו, הרי הוא כאנוס ורשאי לנקב החביות ביום טוב. על שאלה זו וודאי רשאי הרב להשיב (ע"ש שמביא ראייה מהרמב"ן ומהר"ן, ומסיק שזו מחלוקת ראשונים).

עתה נשוב לשאלה בה פתחנו, כיצד נכתב בגמרא, בטור ובשולחן ערוך, כי ביום טוב מותר להשחזי סכין לצורך אוכל נפש, אם אי אפשר היה לעשות כך מערב יום טוב? הרי "הלכה ואין מורים כן" ובכן, אין כל איסור ללמד הלכה זו לשם לימוד התורה וידיעתה; הכלל "הלכה ואין מורים כן" קובע, כי אסור להורות הלכה זו בשעה שאדם שואל הלכה למעשה, כלשון בעל שולחן ערוך הרב: "הבא לשאול הלכה זו למעשה, אין מורים לו להיתר" [וראה בערוך השולחן שם סעיף ג' שביאר בדעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו לאיסור בכמה מהדברים ש"י מתיר משום ש"אין מורים כן"....].

דף לב/ב כל המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעדו
ודאי שהחשיך
מספרים כי בעל משנה למלך הוזמן לבית החכם באשי של תורכיה בליל שבת. כיבד החכם באשי את אורחו בקידוש.
כאשר עמד המשנה למלך לקדש על היין, העיר אחד האורחים, שיתכן שעדיין לא חשך היום. חייך המשנה למלך ואמר: ודאי שחשך, שהרי אנו מצפים לשולחנו של החכם באשי, והגמרא אומרת שהמצפה לשולחן אחרים עולם חשך בעדו...

לעילוי נשמת
מרת **ריזל קוט** ע"ה
בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י בניה הר"ר פנחס צבי קוט - פ"ת

לעילוי נשמת
ר' **אבינועם אשכנזי** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בניסן תשס"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
עו"ד צבי אשכנזי ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל
ב"ר משה אלתר ז"ל נלב"ע כ"ד בניסן תשל"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

פותרים מוצאים מבינים

יצא לאור חלקו'

מבית מאורות ההלכה
כרך נוסף בסדרה המיוחדת
שנותנת תשובה מיידית
לכל שאלה הלכתית

סיכום של ספרי ההלכה האחרונים • ניסוח בהיר וקולח • כ-3500 ערכים במפתח העניינים

0548454004 | אורטו

ניתן להשיג בחנויות המובחרות | מאורות הדף היומי: 151-500-1700